

TÌNH HÌNH HOẠT ĐỘNG MUA BÁN VÀ SÁP NHẬP (M&A) TẠI VIỆT NAM NHỮNG NĂM GẦN ĐÂY

● TRẦN HOÀNG TRÚC LINH

TÓM TẮT:

Sự ổn định kinh tế của Việt Nam và các hoạt động mua bán và sáp nhập doanh nghiệp (M&A) ngày càng gia tăng trong năm 2021 xuất phát từ những biện pháp đúng đắn và kịp thời của Chính phủ nhằm ngăn chặn sự lây lan của dịch Covid-19. Tuy nhiên, trong năm 2022, các bên tham gia giao dịch M&A có xu hướng chi tiêu thận trọng hơn, một phần là do những lo ngại về địa chính trị trên toàn cầu cùng nguy cơ về lạm phát cao gây ảnh hưởng đến các giao dịch xuyên quốc gia.

Sau khi phục hồi nhanh chóng từ dịch Covid-19, nền kinh tế Việt Nam được dự báo sẽ bước vào giai đoạn phát triển chậm hơn, với tốc độ tăng trưởng GDP năm 2022 ước tính khoảng 8%. Do đó, có thể dự đoán rằng sẽ có rất nhiều cơ hội và kèm theo là thách thức với hoạt động mua bán và sáp nhập diễn ra tại Việt Nam vào năm 2023.

Từ khóa: M&A, kinh tế, Việt Nam.

1. Bối cảnh nền kinh tế Việt Nam sau đại dịch Covid-19

Theo báo cáo thường niên của Quỹ tiền tệ quốc tế (IMF) cho thấy, kinh tế thế giới đang phải đối mặt với những khó khăn lớn nhất kể từ sau thế chiến thứ 2. Đại dịch Covid-19, chiến tranh, lạm phát đang tác động nặng nề lên nền kinh tế. Các thị trường mới nổi và các quốc gia đang phát triển sẽ khó phục hồi trong thời gian trung hạn.

Trong bối cảnh kinh tế thế giới chịu nhiều biến động địa chính trị, giá năng lượng tăng vọt, thì tình hình kinh tế Việt Nam ngay cả trong 2 năm đại dịch Covid-19 đến nay vẫn giữ đà tăng trưởng ổn định, tỷ giá tiền đồng so với đồng đô la Mỹ chịu ảnh hưởng ít nhất so với các đồng tiền khác trong

khu vực. Giá năng lượng và tình hình lạm phát được Chính phủ kiểm soát, điều tiết giúp thị trường Việt Nam trở thành điểm sáng thu hút vốn của các nhà đầu tư nước ngoài.

Theo các chuyên gia của Ngân hàng Quốc tế UOB, Việc Việt Nam sớm mở cửa trở lại và nổi lộng di chuyển kể từ đầu năm 2022 đã thúc đẩy kinh doanh, đặc biệt trong lĩnh vực du lịch, dịch vụ. Đầu tư trực tiếp nước ngoài FDI đạt 15,4 tỉ USD (Quý 2), trong đó Singapore là quốc gia dẫn đầu về đầu tư vào Việt Nam. Sau đại dịch Covid-19, nền kinh tế phục hồi trong lĩnh vực sản xuất, dịch vụ và du lịch. Giá trị sản xuất công nghiệp tăng gần 10% so với cùng kỳ năm 2021.

Hơn nữa, vị trí của ngành sản xuất là động lực

tăng trưởng, nhờ vậy sẽ thúc đẩy phát triển việc làm, sản xuất - kinh doanh và mua hàng. Tỷ lệ lạm phát giữ ở con số thấp, chi phí đầu vào - đầu ra giữ ở mức độ tăng nhẹ. Các công ty đã nhận được nhiều đơn đặt hàng hơn, cải thiện tình hình xuất khẩu.

Với lợi thế cạnh tranh, môi trường đầu tư thông thoáng, môi trường chính trị ổn định, môi trường kinh tế vĩ mô phát triển, nguồn nhân lực dồi dào với chi phí thấp, đặc biệt là sau khi tham gia vào các hiệp định thương mại tự do (FTA) song phương và đa phương, Việt Nam là một trong những quốc gia hấp dẫn với nhà đầu tư nước ngoài.

Trong giai đoạn từ năm 2011 đến năm 2019, tổng vốn FDI đăng ký vào Việt Nam có sự gia tăng mạnh mẽ và liên tục. Sang năm 2020, do ảnh hưởng của đại dịch Covid-19, nền kinh tế toàn cầu bị ảnh hưởng nghiêm trọng nên vốn đầu tư nước ngoài đăng ký vào Việt Nam có sự sụt giảm, chỉ đạt 28,53 tỷ USD, giảm 25% so với năm 2019. Năm 2021, tổng vốn đầu tư nước ngoài (FDI) đăng ký vào Việt Nam tính đến ngày 20/12/2021 bao gồm vốn đăng ký cấp mới, vốn đăng ký điều chỉnh và giá trị góp vốn, mua cổ phần của nhà đầu tư nước ngoài đạt 31,15 tỷ USD, tăng 9,2% so với năm 2020, song vốn đầu tư trực tiếp nước ngoài thực hiện tại Việt Nam năm 2021, ước đạt 19,74 tỷ USD, giảm 1,2% so với năm trước. Bên cạnh đó, tăng trưởng ngoại thương ổn định của Việt Nam, xuất siêu đạt 6,52 tỷ USD trong 9 tháng đầu năm 2022. Trong 5 năm qua, Việt Nam là quốc gia duy nhất lọt Top 10 quốc gia hàng đầu về tốc độ và qui mô tăng trưởng thương mại.

Với độ mở xếp thứ 5/35 thị trường châu Á, Việt Nam nổi lên như một trung tâm sản xuất ở Đông và Đông Nam Á nhờ các chính sách tự do hóa kinh tế của Chính phủ và sự hội nhập ngày càng sâu vào chuỗi cung ứng toàn cầu thông qua các Hiệp định thương mại.

Nền kinh tế Việt Nam được dự báo sẽ bước vào thời kỳ tăng trưởng chậm hơn sau khi phục hồi nhanh chóng từ sau đại dịch Covid-19, trong đó

mức tăng trưởng GDP năm 2022 là 8%. Trong bối cảnh đó, có thể kỳ vọng những cơ hội mua bán và sáp nhập (M&A) tại Việt Nam vẫn sẽ rất sôi động trong năm 2023.

2. Tình hình các thương vụ M&A diễn ra đến thời điểm hiện tại

Theo báo cáo các xu hướng mua bán và sáp nhập (M&A) toàn cầu 2023 của PwC, tại Việt Nam, nền kinh tế đang phải đối mặt với nhiều áp lực nên mối quan tâm của các nhà đầu tư trong M&A là với các lĩnh vực lĩnh vực năng lượng tái tạo, chăm sóc sức khỏe, logistics và giáo dục. (Hình 1)

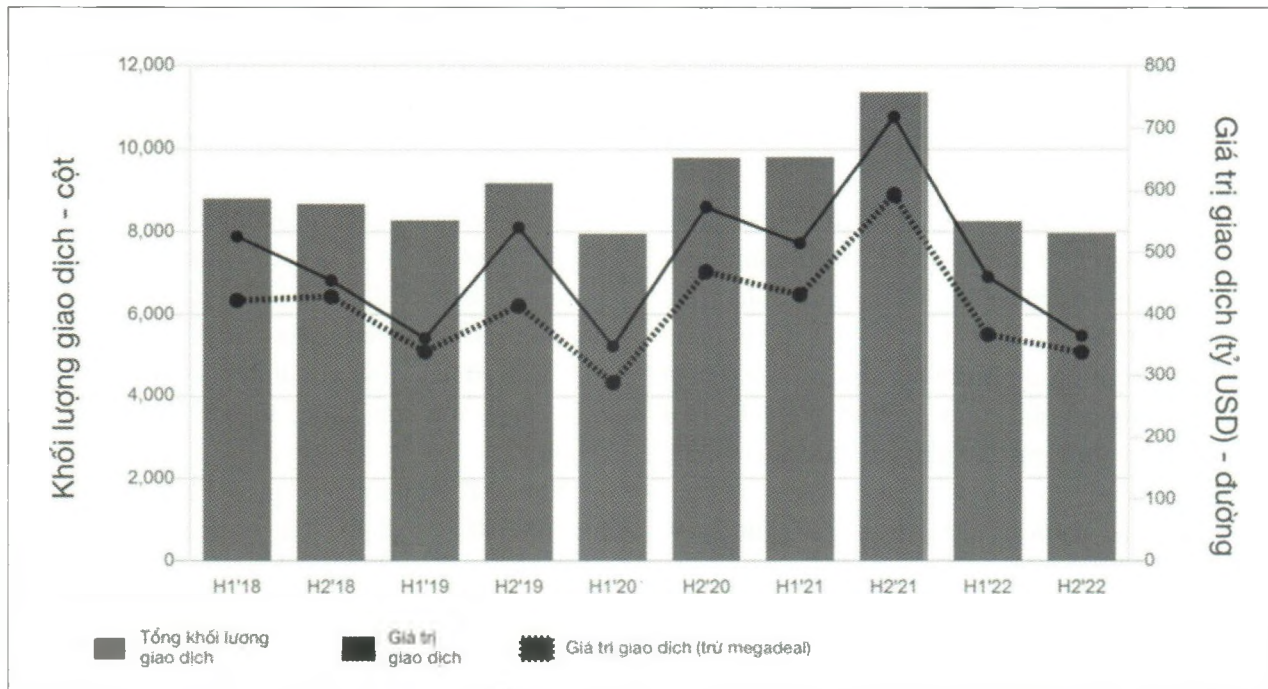
Năm 2021 ghi nhận số giao dịch ở mức cao kỷ lục (65.000 giao dịch), sang năm 2022, thị trường M&A toàn cầu đối mặt nhiều thách thức với khối lượng giao dịch giảm 17% và giá trị thương vụ giảm 37%, tuy nhiên vẫn duy trì cao hơn năm 2020 và mức trước đại dịch. Trong nửa cuối năm 2022, giao dịch tiếp tục suy yếu hơn so với năm 2021 - giảm 25% khối lượng và 51% giá trị.

Tại châu Á - Thái Bình Dương, khối lượng và giá trị giao dịch giảm lần lượt 23% và 33% trong giai đoạn 2021- 2022. Trung Quốc ghi nhận sự sụt giảm lớn nhất, với khối lượng và giá trị giao dịch lần lượt giảm 46% và 35% - do bị ảnh hưởng của Covid-19 và nhu cầu xuất khẩu suy giảm. Do đó, các công ty muốn tiếp cận thị trường châu Á đang tìm kiếm cơ hội đầu tư ngoài Trung Quốc, như Ấn Độ, Nhật Bản và các quốc gia khác trong khu vực Đông Nam Á.

Sau khi đạt đỉnh vào năm 2021, thị trường mua bán và sáp nhập (M&A) Việt Nam chững lại trong năm 2022, khi có sự sụt giảm về số lượng và giá trị của các thương vụ. Các nhà đầu tư vào hoạt động M&A cũng đã có những chuyển biến, nếu các nhà đầu tư nội ngày càng khẳng định sự hiện diện trên thị trường hoạt động M&A thì các nhà đầu tư nước ngoài lại đang có sự chuyển hướng quan tâm từ lượng sang chất.

Ông Ong Tiong Hooi, Lãnh đạo Dịch vụ Tư vấn giao dịch, PwC Việt Nam nhận định, nền kinh tế toàn cầu hiện nay đang phải đối mặt với

Hình 1: Khối lượng và giao dịch M&A tại khu vực châu Á - Thái Bình Dương từ 2018-2022

Nguồn: PwC

hiều áp lực như lạm phát và suy thoái kinh tế, trong đó thị trường M&A Việt Nam cũng không là ngoại lệ.

Báo cáo của Công ty Kiểm toán PwC cho biết, hoạt động M&A toàn cầu có khả năng tăng trưởng vào nửa sau năm 2023, khi các nhà đầu tư và giám đốc điều hành tìm cách cân bằng rủi ro ngắn hạn với các chiến lược chuyển đổi kinh doanh dài hạn.

Theo khảo sát CEO toàn cầu thường niên lần thứ 26 của PwC, mặc dù các giao dịch toàn cầu đang chịu tác động từ kinh tế vĩ mô, như lo ngại suy thoái kinh tế, lãi suất tăng, giá cổ phiếu giảm mạnh, căng thẳng địa chính trị - chiến tranh ở Ukraine và gián đoạn chuỗi cung ứng, 60% CEO toàn cầu cho biết, họ không có ý định trì hoãn các giao dịch vào năm 2023.

Theo Công ty Kiểm toán KPMG, tính riêng 10 tháng năm 2022, tổng giá trị giao dịch M&A đạt mức 5,7 tỷ USD, giảm khoảng 35,3% so với cùng kỳ năm 2021. Số lượng giao dịch giảm xuống mức dưới 350 giao dịch, tương đương mức giảm 50% so với mốc gần 700 giao dịch của năm 2021. Số

lượng giao dịch có giá trị vượt quá 100 triệu USD được ký kết giảm khoảng một nửa còn 13 thương vụ so với 22 thương vụ trong cùng kỳ năm 2021.

Về quy mô giao dịch bình quân cũng có xu hướng giảm, do các nhà đầu tư lo ngại về những xu hướng địa chính trị toàn cầu tác động đến nền kinh tế Việt Nam. Theo đó, 10 tháng năm 2022, quy mô giao dịch bình quân đối với một giao dịch có giá trị được công bố đã giảm xuống còn 16,5 triệu USD so với mốc 31,1 triệu USD vào năm 2021.

Về các nhà đầu tư, hoạt động M&A năm 2022 và những năm trước đã liên tục chứng kiến những thay đổi trong xu hướng chuyển dịch dòng vốn M&A từ các nhà đầu tư nước ngoài sang các nhà đầu tư nội. Theo các chuyên gia, trong các giai đoạn trước, hoạt động M&A là do các nhà đầu tư nước ngoài thực hiện, trong đó có thể kể tới các nhà đầu tư như: Thái Lan, Singapore, Nhật Bản và Hàn Quốc... thì từ năm 2020, các công ty trong nước đã ngày càng tích cực hơn trong các hoạt động M&A. Cụ thể, năm 2022, thị trường liên tục

chứng kiến xu hướng chuyển dịch dòng vốn M&A từ các nhà đầu tư ngoại sang các nhà đầu tư nội. Chỉ tính trong 10 tháng năm 2022, các doanh nghiệp Việt Nam đã quay lại dẫn đầu với giá trị các giao dịch hơn 1,3 tỷ USD, tăng 10% so với cùng kỳ năm 2021.

Ngược lại với các nhà đầu tư nội, trong các hoạt động M&A, các nhà đầu tư ngoại có sự thay đổi giảm về số lượng song tăng về chất lượng. Điều này có thể thấy rõ trong nhóm các nhà đầu tư ngoại như: Singapore, Mỹ, Hàn Quốc và Tây Ban Nha trong năm 2022 đã đóng góp đến hơn 40% tổng giá trị thương vụ. Trong các thương vụ M&A, nếu các nhà đầu tư Hàn Quốc quan tâm và sẵn sàng đầu tư vào các lĩnh vực tài chính, y tế, sức khỏe,... thì các nhà đầu tư Singapore lại quan tâm vào các lĩnh vực sản xuất, bất động sản, thương mại bán buôn và bán lẻ.

Đánh giá về hoạt động thương vụ M&A, các chuyên gia cho rằng, các nhà đầu tư trong năm 2022 thường là nhà đầu tư chiến lược nhiều hơn đầu tư tài chính. Trong năm, các nhà đầu tư cần trọng hơn trong việc tìm kiếm những giao dịch và tài sản mang lại nhiều giá trị cộng hưởng về mặt chiến lược cao hơn bên cạnh lợi nhuận.

3. Một số thương vụ M&A lớn trong năm vừa qua

Các ngành bất động sản, năng lượng tái tạo và hàng tiêu dùng vẫn được cho là hấp dẫn nhất cho các thương vụ M&A trong năm 2022. Theo Công ty Kiểm toán KPMG, đầu tư vào lĩnh vực bất động sản đạt khoảng 1 tỷ USD trong 10 tháng đầu năm 2022, trong khi đó ở lĩnh vực tiêu dùng và công nghiệp lần lượt là 1,2 tỷ USD và 800 triệu USD. Nhà đầu tư đặc biệt quan tâm đến ngành năng lượng trong năm 2022, khi tăng trưởng giá trị đạt khoảng 600 triệu USD, tăng gần 6 lần trong cả năm 2021.

Ngày 23/11, Diễn đàn Mua bán - Sáp nhập doanh nghiệp Việt Nam 2022 (M&A Vietnam Forum 2022) lần thứ 14 chính thức diễn ra tại TP.HCM. Đây là sự kiện do Báo Đầu tư tổ chức dưới sự bảo trợ của Bộ Kế hoạch và Đầu tư. Tại

diễn đàn, 10 thương vụ Đầu tư & M&A tiêu biểu năm 2021- 2022; 12 tổ chức tư vấn M&A tiêu biểu năm 2021- 2022 đã được vinh danh.

Cụ thể, thương vụ M&A tiêu biểu đầu tiên là Ngân hàng UOB (Singapore) mua lại toàn bộ mảng ngân hàng bán lẻ của Citigroup tại Việt Nam. Đây là một phần trong thương vụ trị giá 3,7 tỷ USD Citigroup bán lại mảng bán lẻ cho UOB tại 4 nước Đông Nam Á (bao gồm Thái Lan, Malaysia, Indonesia và Việt Nam).

Tiếp đến là thương vụ Tập đoàn Sumitomo Mitsui Financial Group (Nhật Bản) mua 49% cổ phần VPBank tại FE Credit. Đây là thương vụ có quy mô lớn với giá trị lên đến 1,4 tỷ USD, thể hiện sự đánh giá cao đối với công ty tài chính tiêu dùng lớn nhất Việt Nam. Sự tham gia của SMBC sẽ tạo điều kiện cho FE phục vụ tốt hơn nữa nhu cầu người dân.

Thương vụ kế tiếp trị giá 280 triệu USD là Công ty TNHH The Sherpa (thuộc Masan Group) mua lại 85% Phúc Long Heritage. Đây được xem là thương vụ "bom tấn" trong lĩnh vực F&B năm 2021. Giá trị của Phúc Long Heritage ước tính tăng gấp hơn 6 lần sau khi Masan đầu tư.

Thaco mua lại siêu thị E-Mart của Hàn Quốc tại Việt Nam là thương vụ được nêu tiếp theo. Thương vụ khẳng định tiềm lực của doanh nghiệp Việt, đánh dấu bằng việc mở rộng hệ sinh thái hoạt động của Tập đoàn THACO sang lĩnh vực kinh doanh bán lẻ.

Tiếp nối là thương vụ CVC Capital Partners mua 60% cổ phần Phương Châu Group (chủ đầu tư chuỗi Bệnh viện Quốc tế Phương Châu ở Cần Thơ, Sa Đéc - Đồng Tháp và Sóc Trăng).

Đây là một trong 2 thương vụ M&A lớn của năm 2021 trong lĩnh vực y tế. Giao dịch này cho thấy sự quan tâm của vốn cổ phần tư nhân nước ngoài vào lĩnh vực y tế và chăm sóc sức khỏe tại Việt Nam. Điều đặc biệt là thương vụ này được thực hiện ngay trong tâm dịch khi tất cả quá trình đều thực hiện online.

Tập đoàn Shinhan (Hàn Quốc) mua 10% Tiki Global, trị giá 88 triệu USD, trở thành cổ đông

chiến lược của Tiki Global và gián tiếp nắm giữ vốn trong Công ty TNHH TiKi. Với việc nắm giữ 10% tại Tiki, Tập đoàn Shinhan là cổ đông lớn thứ 3 tại Tiki Global Pte., Ltd và là một trong những nhà đầu tư nước ngoài nắm giữ phần vốn góp chi phối tại một trong 3 sàn giao dịch thương mại điện tử lớn nhất tại Việt Nam.

Thương vụ Hợp nhất CTCP Năng lượng Dầu Tiếng Tây Ninh (DTE), Công ty B.Grimm Power Public Company Limited (B.Grimm - Thái Lan) và Xuân Cầu Group trong Dự án Dầu Tiếng Tây Ninh I.

Thương vụ CTCP Phát triển và Thương mại Bình Dương (TDC) chuyển nhượng dự án Nhà ở thương mại Ngân Hà (Uni Galaxy) cho Gamuda Land (HCMC) của Malaysia. Thương vụ trị giá 53,8 triệu USD. Đây là thương vụ hợp nhất duy nhất trong 50 thương vụ M&A tiêu biểu của năm 2021- 2022.

Thương vụ Novaland nhận 250 triệu USD từ nhóm quỹ đầu tư do Warburg Pincus dẫn đầu. Thương vụ này đã góp phần giải quyết bài toán vốn cho Tập đoàn Novaland để triển khai các dự án BDS.

Tập đoàn Hóa chất Việt Nam (Vinachem) thoái hết phần vốn Nhà nước tại CTCP Tập đoàn Hóa chất Đức Giang (DGC).

4. Dự báo thị trường M&A năm 2023

Năm 2023, các nhà đầu tư tiếp tục đặt niềm tin vào các giải pháp phòng chống dịch, điều hành kinh tế vĩ mô, cũng như nỗ lực cải thiện môi trường đầu tư - kinh doanh của Chính phủ Việt Nam để tạo ra những động lực lớn đối với tăng trưởng kinh tế Việt Nam năm 2023 và cũng là động lực để thị trường M&A Việt Nam tiếp tục phát triển.

Theo các chuyên gia, thị trường M&A Việt Nam được dự đoán sẽ có nhiều cơ hội hấp dẫn trong năm 2023, bất chấp những lo ngại về những thách thức kéo dài của kinh tế toàn cầu. Thị trường M&A tại Việt Nam dự kiến sẽ mở rộng đáng kể đồng thời, đây là cơ hội tốt cho các nhà đầu tư muốn mua tài sản mong muốn với mức giá hợp lý.

Lạm phát và lãi suất cao là 2 trong số những rào cản hàng đầu đối với các giao dịch M&A năm 2023, theo báo cáo của Công ty Kiểm toán KPMG. Phần lớn những người được hỏi dự đoán rằng sẽ có nhiều giao dịch mua bán và sáp nhập (M&A) vào năm 2023 hơn so với năm 2022. Sự đi lên của ESG (môi trường, xã hội và quản trị) sẽ là một xu hướng rõ ràng cho các giao dịch M&A của các nhà đầu tư.

Bên cạnh đó, khi lạm phát và lãi suất được hạ xuống một cách hợp lý hơn, thị trường M&A được dự đoán sẽ bắt đầu phục hồi. Xu hướng hoạt động M&A của các nhà đầu tư chuyển sang hướng tới giá trị lâu dài hơn là khả năng nhất thời, hoặc chuyển từ “cơ hội” sang “chiến lược”. Ngoài ra, nếu các giao dịch lớn liên quan đến cổ phần hóa doanh nghiệp nhà nước vẫn được thực hiện trong năm 2023 và những năm sau đó, thị trường M&A tại Việt Nam có thể thay đổi đáng kể vào năm 2023. Các nhà phân tích nhận định, việc thực hiện thương vụ sẽ bị ảnh hưởng đáng kể bởi tâm lý nhà đầu tư trước những diễn biến phức tạp của bối cảnh vĩ mô. Dù có thể lạc quan về diễn biến thị trường, nhưng tâm lý thận trọng vẫn sẽ là đặc điểm chính của thị trường trong năm 2023.

Theo đó, một số ngành được Công ty Kiểm toán PwC dự đoán sẽ tạo cơ hội cho hoạt động M&A vào năm 2023 gồm: Công nghệ - viễn thông, sản xuất công nghiệp và ô tô, dịch vụ tài chính, năng lượng, tiêu dùng, y tế.

Ngoài ra, những biến động trong năm 2023 cũng có thể tạo lợi thế và thách thức cho các bên khác nhau. Chẳng hạn, với doanh nghiệp, trong bối cảnh thắt chặt tài chính, PwC cho rằng, doanh nghiệp có bảng cân đối kế toán mạnh sẽ có nhiều cơ hội hơn. Với các quỹ tín dụng và thị trường tư nhân, việc các quỹ này cho vay sẽ giành được thị phần M&A từ các ngân hàng và trở thành chìa khóa để cung cấp thanh khoản cần thiết, đặc biệt là trong các giao dịch thương vụ cỡ trung. Tuy nhiên, nhà đầu tư mạo hiểm có thể rút lui khỏi một số khoản đầu tư rủi ro ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. PwC (2023). Báo cáo Các Xu hướng M&A Toàn cầu của PwC. Truy cập tại <https://www.pwc.com/gx/en/services/deals/trends.html>
2. Các website: <https://baodautu.vn/>, <https://www.mof.gov.vn/webcenter/portal/btcvn>
3. Lê Thị Thu Trang, Đỗ Thu Hương (2023). Thị trường M&A Việt Nam từ "chiến lược" đến "cơ hội". Truy cập tại <https://consosukien.vn/thi-truong-m-a-viet-nam-tu-chien-luoc-den-co-hoi.htm>

Ngày nhận bài: 24/2/2023

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 18/3/2023

Ngày chấp nhận đăng bài: 6/4/2023

Thông tin tác giả:

TRẦN HOÀNG TRÚC LINH

Khoa Tài chính - Ngân hàng

Trường Đại học Mở Thành phố Hồ Chí Minh

THE M&A MARKET IN VIETNAM IN RECENT YEARS

● **TRAN HOANG TRUC LINH**

Faculty of Finance - Banking

Ho Chi Minh City Open University

ABSTRACT:

The economic stability of Vietnam and the increasing number of mergers and acquisitions (M&A) deals in 2021 stemmed from the right and timely measures of the Government of Vietnam to prevent the spread of COVID-19 pandemic. However, in 2022, businesses were more cautious due to concerns about global geopolitics and high inflation risk. Hence, the number of M&A deals, especially cross-border deals, was lower. After a rapid recovery from the COVID-19 pandemic, Vietnam's economy is forecast to experience a slower growth phase with the estimated GDP growth rate of 8 percent in 2022. Therefore, it can be seen that there will be many opportunities and challenges for Vietnam's M&A market in 2023.

Keywords: M&A, economy, Vietnam.